

ego

DEZE MAAND

H. Lips: Nu en straks. Pag. 4 en 5

Rien Robijns: Interview met Haex. Pag. 6 en 7

Jan Haasbroek: De teugels worden aangetrokken. Pag. 14

Sabotage

Het heeft de laatste weken in Nederland gegonsd van sabotage-geruchten en sabotage-feiten.

Tot nu toe lijkt me dat laatste nogal mee te vallen, met uitzondering van het geval in Assen, en ook daar komen we niet verder dan wat capriolen van twee balorige knapen, zijn er geen harde feiten in de openbaarheid gekomen.

En dan is er natuurlijk de radio-uitzending van de VPRO, waar wel heel wat drukte over is geweest maar die voorlopig toch nog het best kan worden getypeerd met de woorden — weinig intelligent, onbenullig stuntwerk.

Sabotage is van oudsher een methode tot het opzettelijk in de war sturen van een productie-proces. Het kan ook politiek worden toegepast, de vooroorlogse SDAP heeft dat, bij uitzondering, wel eens in het parlement geprobeerd, maar het is nooit een groot succes geweest.

In de laatste jaren van toenemende spanning in de wereld is de sabotage teruggekeerd als een keihard instrument van onderdrukte groeperingen in de vorm van ontvoering van diplomaten, vliegtuigkapingen, het plaatsen van bommen enz. Sabotage wordt dan het strijdmiddel van guerrilla-groepen die met geweld een hun vijandige maatschappelijke of politieke orde willen verstoren of omver werpen.

Mijn visie is dat er machtsverhoudingen en omstandigheden kunnen zijn waarin sabotage een noodzakelijk middel is. Natuurlijk is sabotage altijd een onwettig middel maar als de wetgeving van een land zo onrechtvaardig is dat belangrijke groepen in de verdrukking komen dan kan een die wetgeving bestrijdende sabotage noodzakelijk zijn. Maar je bent dan natuurlijk wel terecht gekomen in een keiharde situatie, aan de rand van burgeroorlog, of daar reeds middenin. Ik denk dat er niemand in Nederland is, die oprecht meent dat het met ons land reeds zover gekomen is.

Onderdrukking en onrecht zijn in ons land niet aanwezig op een wijze en in vormen die harde sabotage geloofwaardig zouden maken. Dat betekent, en de paar voorbeelden waarover we beschikken wijzen daar ook op, dat er voorlopig niet meer uitkomt dan een amateuristische Spielerei.

Maar ook dat draagt gevaren in zich, met name voor de jongeren! Het lijkt allemaal nog zo onschuldig, zo lekker ludiek en overtrokken met dat vleugje romantiek dat we soms allemaal zozeer begeren. Maar de jonge mensen die zich laten verleiden (of zelf op de gedachte komen) om te gaan deelnemen aan sabotage moeten wel weten dat, zelfs als het begint als een ludieke stunt, het een begin is van een keihard onwettig isolement.

Sabotage is het strijdmiddel van de guerrilla en niet van de ludiek protesterende adolescent. Wie die guerrilla wil zijn zal daar uiteraard zelf de verantwoordelijkheid voor moeten dragen maar hij zou zich zelf, in zijn eigen belang en in dat van anderen, toch wel mogen afvragen of de situatie in Nederland zijn optreden rechtvaardigt. En wie die keiharde guerrilla niet wil zijn, die moet wel oppassen om niet in diens methodiek te vervallen want hij zal spoedig ervaren dat hij in een situatie terecht komt waarin de regels van het normale leven niet langer gelden. Wie dat wil, hij drage zijn verantwoordelijkheid, maar wie dat niet wil moet wel zorgen er niet per ongeluk, spelenderwijs, terecht te komen.

Ook voor de militaire autoriteiten ligt hier trouwens duidelijk een taak. Zij zullen er alles aan moeten doen om de sabotage-psychose, waarvoor minister Den Toom terecht heeft gewaarschuwd, te voorkomen en zij zullen het proces van vermeerderde inspraak en democratisering met zoveel voortvarendheid moeten bevorderen dat onnodige frustraties in de strijdkrachten worden vermeden.

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

*Nr. 11, november 1970
9de jaargang*

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Samen naar de bruiloft. Ja, gezellig. Een foto van Leonard Freed.

Drugs - dr. Kruisinga - 23 jaar - vormingscentra

'Onderzoekingen van de Wereldgezondheidsorganisatie hebben onomstotelijk aangetoond dat de hennep, waarvan marihuana en hasjesj worden bereid, giftige stoffen bevat, waarvan de schadelijke werking is bewezen. Bovendien is aangetoond dat het gebruik van soft drugs een geestelijke verslaving met zich brengt en dat het gebruik door jeugdigen een stilstand in de ontwikkeling van de persoonlijkheid tot gevolg kan hebben (...) (..) 'Er bestaat geen verschil tussen soft en hard drugs. Van het woord soft gaat een suggestie uit die niet in overeenstemming is met de giftige bestanddelen in deze stoffen (...)'

Tot zover enkele fragmenten uit het interview met de staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid dr. Kruisinga in AVRO's Televisier 6 oktober 1970. Bij het verschijnen van dit Ego-nummer al weer ruim twee maanden geleden. Dus weinig actueel en ondergetekende had er misschien beter aangedaan er niet uit te citeren. Temeer daar de staatssecretaris in hetzelfde interview toch niet voor niets stelde dat de door hem in samenwerking met de minister van Justitie in 1968 ingestelde commissie tot bestudering van drugs een afwijzend advies ten aanzien van legalisering van marihuana en hasjesj zal uitbrengen. ('We hebben hier te maken met verslavende middelen'). Achter de deskundigheid van de wetenschapsmensen die pleiten voor legaliseren van soft drugs, wenst(e) hij een vraagteken te zetten. Wat vriendelijk uitgedrukt is. Hoewel een 'ontkennend' uitroepeten iets beter zou zijn geweest. Al was het maar voor de duidelijkheid...

Goede bedoeling

Natuurlijk zal dr. Kruisinga het ergens wel allemaal goed bedoelen. Maar waarom deze kwestie zo definitief afwijzend benaderd. Ook hij moet toch wel eens van een Kralings popfestival gehoord hebben... Bovendien waar gaat men naar toe wanneer een invloedrijk man, wat deze staatssecretaris toch is, zich op dergelijk ongenueanceerde wijze gaat uitlaten??? Om kreten en vooroordelen in de sfeer van 'al weer een popster dood ten gevolge van drugs onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, meer en meer rokend- en slikkend langharig tuig, verontruste ouders in de Stichting De Nieuwe Golf te die een eigen vakbond oprichten teneinde het verdere verderf te bestrijden, om zo'n benadering zitten wij niet verlegen. Evenmin hebben wij iets aan voor- en tegenstanders die elkaar eindeloos ongefundeerde verwijten blijven maken. Of men nu wel of niet wil, drugs zijn niet meer uit de hedendaagse maatschappij weg te denken. Hoe dat gekomen is, waarom en wat er tegen of mee kan worden gedaan, die vragen moeten worden beantwoord. Onderzoek dus. Met daarbij juist steun

van de overheid, zodat er bij voorbeeld geen situatie kan ontstaan zoals nog maar kort geleden in de VS, waar het National Institute of Mental Health haar voorraden cannabis niet beschikbaar wilde stellen voor wetenschappelijk onderzoek of allerlei wetjes in de verschillende staten de wetenschappelijke onderzoekers verhinderden de benodigde hoeveelheden te verkrijgen.

Integriteit

Daarnaast, indien voor één keer mogelijk, s.v.p. integriteit bij de verschillende onderzoekers. M.a.w.: Niet één bepaalde interpretatie van een onderzoek, omdat een andere teveel overhoop zou halen. Ik denk o.m. aan het in 't geding komen van eigen verouderde gedragsnormen. Dit eerlijk t.o.v. zichzelf durven staan, geldt uiteraard ook voor de mensen die met de verkregen informatie moeten gaan werken. Dat kunnen, om eens een drietal 'instanties' te noemen, overheid, pers en leiders van vormingscentra zijn. Waarbij voor alle kan opgaan dat men aan een bepaalde voorlichting nog niet toe is en voorlopig liever omzichtig en daardoor onduidelijk, verwarrend of 'gekleurd' voorlicht. (Dat de bekende begrippen rechts en links daarin een rol kunnen spelen, lijkt niet ondenkbaar).

Voor al wat de overheid betreft, is het daarom te hopen dat men bij het instellen van de voorlopig nog noodzakelijke commissies van onderzoek o.m. mensen zal aantrekken die men nu nog op de grote hoop der zgn. 'gebruikers' veegt. Welk resultaat dit alles zal opleveren, laat zich op dit moment moeilijk beoordelen. De aangehaalde woorden van dr. Kruisinga zijn inderdaad niet erg beemoedigend, maar gelukkig hebben talloze onderzoekers en schrijvers in Nederland en daarbuiten niet op de verlossende woorden van de staatssecretaris gewacht. Vandaar aandacht voor de vol-

gende drie publicaties: 'Ouders en tieners' van dr. Haim Ginott, 'Moksha', tijdschrift voor bewustzijnsverandering en drugs, redactie Hans Geluk en 'Het Moederkruid', samengesteld door Simon Vinkenoo.

Ginott behandelt de bewustzijnsveranderende middelen in het hoofdstuk verkeer, alcohol, drugs. Hij doet dit niet erg uitvoerig, wat hem niet geheel te verwijten valt, omdat het hem er in zijn boek vooral om te doen is zoveel mogelijk probleem/conflictstof aan te geven in de relatie ouders-tieners. Dat ik het boek van Ginott toch vermeld, komt doordat hij, wijzend op de juridische aspecten van de drugs, zijn betoog met een paar goede voorbeelden illustreert. Voorbeelden waaruit o.m. blijkt dat, ook al hebben bepaalde ouders er geen bezwaar tegen dat hun tieners soft drugs gebruiken, zij dit niet kunnen uitspreken omdat het voor die tieners maanden, vaker jaren, gevangenis kan betekenen. (Het boek is geënt op de Amerikaanse situatie). De opmerkingen van Ginott over het ontstaan van bepaalde drugs, de betekenis en de gevolgen bij het gebruik bevatten weinig nieuws en doen nog al steroetie aan. Zijn uiteenzetting over twee ontwenningmethoden daarentegen, de 'Daytop'- en 'Phoenix'-methode, is niet alleen interessant maar verdient een aandachtige lezer. Ook de lezer die van mening is dat van verslaving helemaal geen sprake behoeft te zijn. In Moksha vallen o.a. op: Het interview met een arts ('hoe en waarom een arts (36) marihuana rookt'), 'experimentele meditatie en psychedelische ervaring' van Hans Geluk, het verhaal van Hans Plomp 'zoals de waard is vertrouwt hij zijn gasten...?' en de aan het slot opgenomen uitgebreide literatuurlijst. Daarin kan men bij voorbeeld lezen over het onderzoek van I. Fris en J. J. Friedman, overgenomen uit New York State Journal of Medicine, naar de hallucinogene effecten van nootmuskat bij een jongen van 19 jaar.

Grappig verhaal

'Het Moederkruid', met de iets te beperkte ondertitel 'een boek over marihuana', heeft als belangrijkste bijdrage: De verhandeling over cannabis van Andrew T. Weil (vooral zijn vervanging van het begrip verslaving door *afhankelijkheid*), en de brief uit de gevangenis van Daniel Persyko aan George Andrews. Verder in Het Moederkruid een grappig verhaal van de apotheker Vande Vyvere en een boeiend essay van dr. K. van Acker over de farma-psychopathologische en toxicogene aspecten in het werk van de dichter Paul van Ostaïen. De brief van Simon Vinkenoo aan minister Luns doet wat geforceerd aan, en het opnemen van een briefkaartje van G. K. van het Reve

(Zie verder pag. 4)

Staatssecretaris Kruisinga

Nu en straks

Onder de boven aangegeven titel is per 1 september 1970 een rapport uitgegeven waarin de raadslieden en vormingsleiders die werkzaam zijn in de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten hun visie geven op de huidige stand en de mogelijke ontwikkeling van die geestelijke verzorging. Wij hebben op dit rapport in het oktobernummer al de aandacht gevestigd en daarbij medegedeeld dat wie belangstelling heeft voor het rapport het kan aanvragen bij het bureau hoofdadviseur. Natuurlijk wordt dat niet door iedereen gedaan en daar wij toch prijs stellen op een zo ruim mogelijke bekendmaking van de inhoud van het rapport wijden wij er hier nog eens een beschouwing aan.

Inspiraak

Hoewel het rapport is samengesteld door de raadslieden en vormingsleiders van de humanistische verzorging en zij er dus gezamenlijk verantwoordelijk voor zijn is het rapport grondig besproken met een aantal deelnemers. In juli zijn wij met een veertigtal mensen gedurende drie dagen bijeen geweest om het concept-rapport door te nemen. Daarbij zijn, na beraad met de raadslieden, enkele

le belangrijke wijzigingen in het rapport opgenomen.

Ik stel niet dat daarmee voldaan zou zijn aan redelijke eisen van democratie. Het is niet zo eenvoudig om in een hiërarchische structuur plotseling tot een volledige democratisering te komen. De deelnemers die meespraken waren zeker geen vertegenwoordigers van alle deelnemers aan de humanistische geestelijke verzorging omdat we niet over een verkiezingstechniek beschikken. Wat niet wegneemt dat we een aantal zeer belangrijke besprekingen hebben gevoerd, zowel met dienstplichtige als vrijwillig dienende militairen, over de inhoud van het rapport en dat daarbij een grote mate van overeenstemming is bereikt.

Natuurlijk blijft het rapport voor verantwoordelijkheid van raadslieden en vormingsleiders maar wij hebben ons ervan kunnen overtuigen dat velen van onze deelnemers met ons mee kunnen en willen denken.

Wij hebben deze, nog zeer onvolmaakte, methode gevolgd omdat in het rapport zelf de democratisering als een der hoofdpunten wordt gesteld. Men mag verwachten dat van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten in de komende tijd impulsen tot verdergaande democratisering in de strijdkrachten zullen uitgaan. We zijn er ons echter goed van bewust dat men ons dan de vraag zal kunnen stellen: En wat doen jullie eigenlijk zelf aan democratisering, is niet de geestelijke verzorging zelf een schoolvoorbeeld van paternalistische overdracht van waarheden en gedachten en is de opbouw van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten niet zodanig dat van een werkelijke inspraak van de deelnemers geen sprake is? Wie dat stelt heeft niet helemaal gelijk, maar, helaas ook zeker geen ongelijk.

Wij menen dus dat de democratisering in de strijdkrachten gestimuleerd moet worden door een democratisering in de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Als er één terrein is waar het zou kunnen dan is het daar! Het grote voordeel zou bovendien zijn dat bij een werkelijke democratisering binnen de geestelijke verzorging in die geestelijke verzorging de ontmoeting zou kunnen plaats hebben tussen dienstplichtige militairen en vrijwillig dienende militairen die nodig is aler de democratisering in de strijdkrachten zelf werkelijke voortgang kan vinden.

Wij weten dat zelfs een democratisering binnen de geestelijke verzorging geen eenvoudige zaak is. Naar het uiterlijk is de geestelijke verzorging op dezelfde wijze georganiseerd als de strijdkrachten zelf, met rangen, standen en verantwoordelijkheden. Natuurlijk is dat intern in de verschillende richtingen van de geestelijke verzorging al lang doorbroken en heerst er een sfeer van samenwerking die op onderling begrip en waardering

berust en niet op rangen en standen. Wat weer niet wegneemt dat ook binnen de geestelijke verzorging allerlei verantwoordelijkheden zodanig institutioneel zijn vastgelegd dat van een zonder meer overschakelen naar democratische vormen geen sprake kan zijn. En dat betreft dan alleen nog maar de verhoudingen tussen de geestelijke verzorgers onderling, tot hun achterban en tot het ministerie van defensie en de strijdkrachten. De verhouding van de geestelijke verzorgers tot de militairen zelf is dan nog buiten beschouwing gebleven. Natuurlijk zal bij het punt democratisering en inspraak juist de verhouding van de militairen tot de geestelijke verzorgers aan de orde moeten komen maar dat zal niet mogelijk blijken zonder dat ook de overige hier genoemde verhoudingen in ogenschouw worden genomen. Met democratisering is het in zeker opzicht alles of niets! Men kan niet op een bepaald deel van het terrein met democratisering beginnen en op het overige deel van het terrein alles bij het oude laten.

We zullen, willen we ooit iets bereiken, de moed en de fantasie moeten hebben om het totaal der verhoudingen aan te passen aan de eisen die een moderne geestelijke en pedagogische aanpak vragen.

Dat zal heel moeilijk zijn maar het is in wezen dit punt dat in het hier besproken rapport aan de orde wordt gesteld.

Vernieuwing

In het rapport wordt met nadruk gesproken over de vernieuwing van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Dat gaat natuurlijk niet over een vernieuwing die nu plotseling eens moet beginnen maar over een vernieuwing die in feite al jaren aan de gang is. Wel wordt in het rapport getracht aan te geven waarom die vernieuwing zo noodzakelijk is en hoe de ontwikkeling nu verder zal zijn.

Daarbij wordt vooral gewezen op de totale maatschappelijke ontwikkeling van de laatste decennia.

Het is niet mogelijk dit deel van het rapport hier, in kort bestek, in zijn geheel te volgen maar wat er o. a. wordt gesteld, is dat het niet langer mogelijk is om jonge mensen via de weg van verkondiging, toespraak enz. te bereiken, ja dat het eigenlijk zo is dat een rechtstreekse levensbeschouwelijke aanpak der dingen vandaag niet meer aanspreekt.

Jonge mensen vragen zich vandaag niet in de eerste plaats af of God bestaat of niet, of er na de dood een hemel zal zijn of niet, of de mens in staat is tot vrijheid of niet maar hoe de directe samenleving waarmee zij in het dagelijks doen te maken hebben leefbaar gemaakt kan worden en hoe. En in dit proces van leefbaar maken willen ze gewoon ingeschakeld zijn,

Vervolg van pagina 3

kan ik niet anders zien dan als een trekertje voor het boek. Jammer, maar bovendien onnodig. Het Moederkruid is een gedegen boek, dat, en daarvoor staat de *samensteller* Simon Vinkenoog stelling borg, opmerkelijk weinig overlaat van de bestaande onjuiste, vooringenomen opvattingen.

Voor een eventuele follow-up in vormingscentra tenslotte uit Het Moederkruid (ook vermeld in Moksha, maar minder uitvoerig) vier conclusies van drs. Cohen uit diens onderzoek naar het druggebruik in Nederland:

— *Druggebruik is ongeveer gelijktijdig in alle grote steden opgekomen.*

— *Meer mannen dan vrouwen beginnen met druggebruik. De verhouding is 1:3.*

— *De gemiddelde leeftijd van druggebruikers ligt rond de 23 jaar.*

— *Druggebruikers komen voornamelijk uit hogere milieus.*

'Ouders en tieners' van dr. Haim Ginott verscheen bij uitgeverij Contact, Amsterdam. 'Moksha' verscheint 3 tot 4 keer per jaar bij uitgeverij Bert Bakker, Den Haag. 'Het Moederkruid', samenstelling Simon Vinkenoog, verscheen eveneens bij Bert Bakker, Den Haag.

DICK ZAAL

Coornherthuis

Humanistisch Vormingscentrum
Hoofdstraat 84, Driebergen
Tel. 03438 - 2471

DATA BIJEENKOMSTEN DECEMBER:

2-4, 9-11, 14-16, 16-18, 21-23.

Voor deze bijeenkomsten kan uitzonderingsverlof worden aangevraagd bij uw commandant.

We vertonen films, bespreken modern humanisme, maatschappij-problemen, jazz, pop en underground, beeldende kunst, communes, modern proza. Tussendoor zijn er voor die dat wenst ook nog wel een paar leuke mogelijkheden. Voor opgave van uw deelname of inlichtingen kunt u zich wenden tot bovenstaand adres. Belt u ook gerust!

willen ze meedoen. Je zou zeggen dat daardoor de geestelijke verzorging van deze jonge mensen wel heel gemakkelijk wordt, je krijgt immers te maken met lekkere, konkrete punten. Maar dat is een vergissing, geestelijke verzorgers voelen zich thuis in allerlei theologische en filosofische problemen en je moet van goeden huize komen om hen daarin te verslaan, maar met de gewone problemen van elke dag weten ze niet zo min raad als welke sterveling ook.

Geestelijke verzorgers moeten zelf weer leren zich te buigen over de konkrete mens en het konkrete leven.

Het rapport schrijft (blz. 9):

'De geestelijk verzorger van dit ogenblik moet het zelf aandurven te leven met twijfel en kritiek, hij moet zich kunnen ontdoen van oude zekerheden en taboes, hij moet het experiment niet schuwen, hij moet vanuit eigen aandrang de openheid liefhebben en de ontmoeting met anderen begeren, hij moet zich kunnen ontdoen van alle autoritaire aanvechtingen, hij moet inspraak eisen en geven, kortom, hij moet een man zijn van zijn tijd en niet van het verleden. Hij moet vooral ook de man zijn, die in de ontmoeting met de deelnemers de informatie tot zijn volle recht laat komen. Jonge mensen willen vandaag niet geïndoktrineerd worden, maar ze eisen wel de veelzijdige informatie, die hun de mogelijkheid verschaft tot denken en beslissen. Denken en beslissen, zoals zij zelf menen, dat juist is. Geestelijke verzorging wordt daardoor van een paternalistische overdracht van waarheden tot een gezamenlijk kritisch en toegewijd zoeken naar mogelijkheden.'

Op een andere plaats zegt het rapport:

'De doelstelling kan niet langer zijn de direkte verondoking van uitgangspunten en fundamenteën, maar wordt meer en meer een geëngageerd meedenken over de leefbaarheid van de samenleving, een proces waarin uitgangspunten en fundamenteën en de feitelijkheden en gebeurtenissen van en in de samenleving elkaar wederzijds - en veelal kritisch - beïnvloeden. Geestelijke verzorging wordt steeds meer het op gang brengen en houden van een proces, waarin de jonge mens de gelegenheid krijgt zich in vrijheid te ontplooiën, tot een kritisch en toegewijd deelnemer aan de menselijke samenleving.'

Om dit doel te bereiken zal in de geestelijke verzorging het vormingselement meer nadruk moeten krijgen. Daarvoor is een omschakeling nodig, zowel van de geestelijke verzorger zelf als van de wijze waarop de geestelijke verzorging wordt georganiseerd.

Tot nu toe valt de geestelijke verzorging uiteen in twee hoofddelen: de individuele bijstand in moeilijkheden en proble-

men en de wekelijkse g.v.-bijeenkomsten van ongeveer drie kwartier.

Vooraf in deze laatste vorm zal verandering moeten komen. Het lijkt niet langer nuttig om in korte, vluchtige bijeenkomsten bij elkaar te komen. Dat stamt eigenlijk nog uit de tijd dat de geestelijke verzorger kon volstaan met een toespraak per week. Thans is er veel meer behoefte aan grondige gesprekken, waarin informatie kan worden gegeven, waarin standpunten kunnen worden uitgewisseld en waarin, vooral, de deelnemers in contact worden gebracht met andersdenkenden, waarin de ontmoeting van mensen een vooraanstaande plaats inneemt.

Daarom willen de humanistische raadslieden ook de gewoonte doorbreken waarin de g. v. -bijeenkomsten slechts worden bezocht door dienstplichtige militairen. Het is meer dan nodig dat vrijwillig dienende en dienstplichtige militairen elkaar in wekelijkse gesprekken gaan ontmoeten om gezamenlijk het klimaat te bepalen waarin o. a. een verdere democratisering binnen de strijdkrachten zich kan voltrekken.

Vrijwillige deelname

Er bestaat een merkwaardige discrepantie binnen de strijdkrachten. Terwijl de vrijwillig dienende militairen in het geheel niet deelnemen aan de bijeenkomsten van de geestelijke verzorging is deze deelname voor dienstplichtigen min of meer verplicht. Er is een mogelijkheid tot vrijstelling maar daarvan wordt weinig gebruik gemaakt. Een methode die wel veelvuldig wordt gebruikt is 'het zich drukken' van de geestelijke verzorging.

Wij menen dat de basis voor een eventueel succes van de geestelijke verzorging schuilt in de vrijwillige deelname van alle militairen. We begijpen dat we met deze gedachte heel wat losmaken.

Tot nu toe is de kurk waarop de geestelijke verzorging een betrekkelijk onbezorgd bestaan drijvende hield deze verplichting tot deelname.

De deelnemers kwamen immer toch wel en als het eens een poosje minder goed ging dan waren een paar woorden met de betrokken commandant voldoende om de zaak weer te laten marcheren.

Maar het gevolg daarvan was en is ook

de sfeer van wrevel en verveling die zich rondom de geestelijke verzorging heeft vastgezet. Hoewel er hier en daar zeker ook waardering is voor de geestelijke verzorging behoef je toch niet zo lang te zoeken om de militair te ontmoeten die je verzekert 'dat het geen moer voorstelt.'

Wij menen dat voor alles dit klimaat rondom de geestelijke verzorging moet worden doorbroken. Wie het dan inderdaad niet de moeite waard acht moet kunnen wegblijven zonder daardoor in de verplichting tot korvee te stappen.

Misschien zal het eerste gevolg daarvan zijn dat inderdaad heel wat mensen wegblijven.

Dan zijn we op het punt gekomen waarop de geestelijke verzorgers zichzelf waar moeten maken. Zij zullen dan de mensen door wat zij doen moeten overtuigen van het feit dat het de moeite waard is om te komen.

En als dat niet lukt?

Wel dan is het natuurlijk einde van de geestelijke verzorging in het zicht. Maar wij maken ons daar niet ongerust over. Wij zijn ervan overtuigd dat een moderne geestelijke verzorging in staat zal zijn grote groepen vrijwillig dienende en dienstplichtigen aan zich te binden.

En met zulke groepen zal eerst werkelijk de mogelijkheid ontstaan tot gesprekken en activiteiten zoals wij ons die voorstellen.

Uit die groepen zullen ook de mensen naar voren komen die, via een goed doorgevoerde inspraak, mede de richting gaan bepalen in welke de geestelijke verzorging zich moet ontwikkelen. Want het is uit de tijd dat het uitsluitend de geestelijke verzorgers zijn die het hoe en waarom van de geestelijke verzorging bepalen.

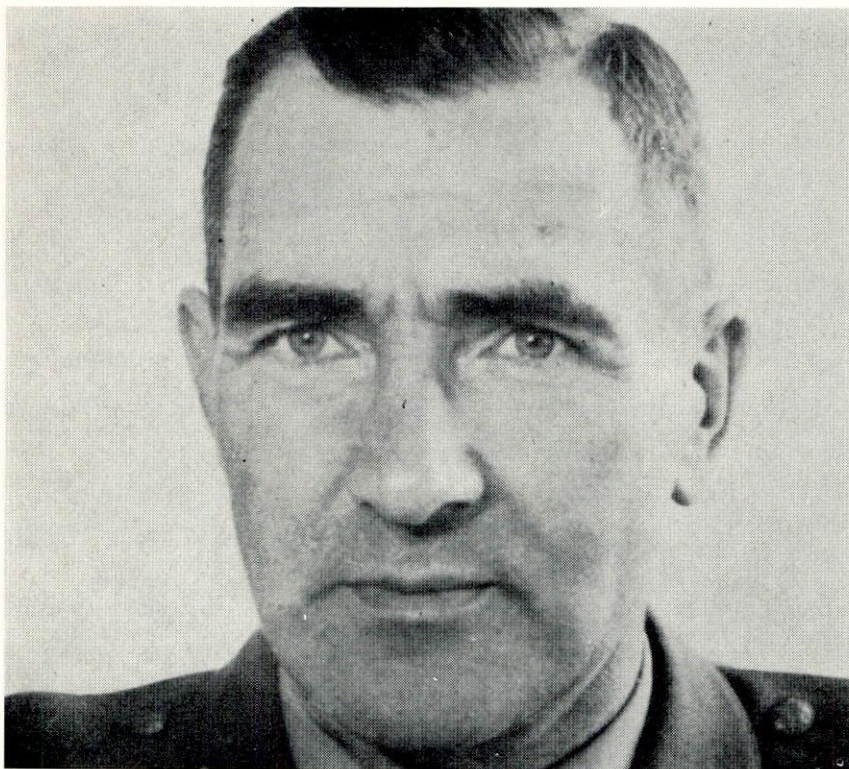
Natuurlijk zullen er dan voorlopig een aantal afzijdigen blijven.

Maar daarin ligt dan een uitdaging voor hen die wel deelnemen en daaronder dan natuurlijk in de eerste plaats de geestelijke verzorgers.

Zij zullen zich voortdurend het hoofd moeten breken over de vraag hoe deze afzijdigen, in groepsverband of individueel, toch te bereiken zijn.

(Zie verder pag. 6)

Staatssecretaris Joop Haex:

Een lange man, vriendelijke glimlach, donkere bril, dat hele joviale van een politicus vlak voor de verkiezingen: staatssecretaris van Defensie Joop Haex, de landmachtman van het huidige kabinet. Hij is de laatste tijd met de regelmaat van de klok in het nieuws geweest: eerst zou hij zijn officieren in La Courtine hebben ingepompt om zoveel mogelijk slechts van dit Franse plaatsje als oefenterrein te vertellen, waardoor de Nederlander rijp zou worden om toch maar oefengelegenheden in Nederland te accepteren.

Vervolgens praatte hij volgens zijn baas, minister Den Toom, zijn mond voorbij door te verklaren, dat hij het met een dienstplichtleger in de toekomst niet zo zag zitten. 'Ik wil het gaan doen met vrijwilligers,' sprak hij, daarmee een duidelijk visitekaartje voor een komend kabinet presenterend, maar zich de wrevelf van de rest van onze regering op de hals halend. Kortom: toch wel een kleurrijke man in het eensgekleurde leger.

We spreken hem in La Courtine. De tanks rollen over het geaccidenteerde terrein, er wordt leuk gespeeld zagezegg met onze honderdduizenden, af en toe strekt hij zijn arm uit om iets aan te wijzen, wat keurig in de verdediging van het Westen past en kijkt als een ware veldheer het gehele terrein rond, staats-

NU EN STRAKS Vervolg van pagina 5

Samenwerking

Het is wel duidelijk dat in het bovenstaande een gescheiden optrekken van de verschillende soorten van geestelijke verzorging eigenlijk niet meer past. Daarbij hoeft men dan nog niet te denken aan een volledig opgaan in elkaar. Maar het zou zeker aanbeveling verdienen als de incidentele samenwerking die, gelukkig, hier en daar al bestaat zou worden omgebouwd tot een regelmatig samengaan vooral op het punt van de vorming. Eerst dan ontstaan bijeenkomsten waarin van een werkelijke ontmoeting sprake kan zijn. Natuurlijk vraagt dat over en weer een behoorlijke mate van verdraagzaamheid maar waarom zou die, in dit tijdsbestek, eigenlijk niet op te brengen zijn tussen christenen en humanisten?

Er zal zeker altijd behoefte blijven aan bezinning in eigen kring maar dat hoeft een reële samenwerking in vormingsbijeenkomsten met vrijwillig dienende en dienstplichtige militairen niet in de weg te staan. Wij zijn er ook zeker van dat we daarmee beantwoorden aan wat veel militairen van ons verwachten. Het zou de gezamenlijke bijeenkomsten ook

precies die vernieuwende impuls geven die ze voor vele militairen aantrekkelijk zullen maken.

In het rapport spreken de humanistische raadslieden en vormingsleiders zich dan ook onomwonden uit voor een verdergaande samenwerking met de andere takken van geestelijke verzorging in de hier geschetste zin.

Uniform en vrouw

Het rapport bevat dertig bladzijden en kan hier dus niet in zijn geheel worden besproken. We hebben er enkele hoofdgedachten van genoemd maar we willen dit artikel toch niet besluiten zonder te vermelden dat in het rapport ook wordt aangedrongen op de afschaffing van de verplichting tot het dragen van het militaire uniform voor geestelijke verzorgers en op het tot stand komen van de mogelijkheid tot het aanstellen van vrouwen in de functie van geestelijk verzorger in de strijdkrachten.

Het eerste is al een oud punt.

Wij menen dat het heel duidelijk moet zijn dat geestelijke verzorgers geen militairen zijn. Met name in de burgermaatschappij is daarover nog voortdurend misverstand. De plaats die geestelijke

verzorgers in de strijdkrachten innemen wordt eerst goed duidelijk als zij ook in hun kleding aangeven wat zij zijn, nl. burgers.

Voor de 'vrouw in het ambt' houden wij een pleidooi omdat wij menen dat de inbreng van het vrouwelijk element in de boven aangeduide discussies niet gemist kan worden. We zien wel dat er enkele praktische bezwaren kunnen zijn tegen de aanstelling van vrouwen als geestelijke verzorgers in de strijdkrachten maar we achten die niet zwaarwichtig genoeg om er voor op zij te gaan. Beide punten worden in het rapport nader toegelicht.

Besprekingen

Er is nu een rapport van de legerpredikanten (Geestelijke Verzorging - Model 1980), er zijn verslagen van bijeenkomsten van aalmoezeniers. Er ligt nu dit rapport van de humanistische raadslieden.

Bij elkaar voldoende gespreksstof om eens bij elkaar te gaan zitten om te zien of er nu werkelijk mogelijkheden tot samenwerking zijn.

Wij hopen dat het daarvan in de nu volgende maanden zal komen. H. LIPS

„Landmacht is modern”

secretaris Haex. De woorden rollen hem op dicteersnelheid en zeer nadrukkelijk uit de mond.

Hij heeft het gelezen, de beschuldiging dat hij zijn opperofficieren koste wat het kost heeft laten vertellen, dat het in La Courtine zo volstrekt knudde zou zijn en dat er zoveel geld zou worden weggesmeten, enkel en alleen om een mooi middel in handen te hebben om zijn samen met minister Schut opgestelde nota-oefenterreinen er bij het Nederlandse parlement door te krijgen.

De reactie is fel: 'Een volstrekte onjuistheid,' roept de staatssecretaris uit, 'dat verhaal is van a tot z gelogen. Onzin, klinkklare onzin. De parlementariërs, die in La Courtine zijn geweest, zijn heus wel overtuigd van de waarde om hier te oefenen. Je moet iedere mogelijkheid om een leger te trainen aangrijpen, hoewel de omstandigheden dan misschien niet helemaal ideaal zijn. La Courtine is heus een pluspunt.'

Maar de bezorgdheid over de geoefendheid van de Nederlandse hoop in bange dagen blijft.

Staatssecretaris Haex: 'Het geoefend zijn, de vakkennis, dat zijn de essenties voor het voortbestaan van de landmacht. Daardoor moeten wij iedere gelegenheid te baat nemen om op het peil van de Warschau landen te komen. Ook al zou het geld kosten. Een leger dat zijn vak niet kent... dat is niet alleen immoreel, maar bovendien bedriegelijk. Dat is de reden, waarom minister Den Toom, nadat alle mogelijkheden in Duitsland tot de bodem waren uitgeput en we in Nederland nog niet tot een oplossing waren gekomen, naar Frankrijk is gegaan, wat uit het oogpunt van geoefendheid van grote waarde is geweest. Bovendien hebben wij onze banden met Frankrijk hierdoor zo versterkt, dat we uitzicht hebben op andere en betere oefenmogelijkheden daar.'

Mourmelon

Een van die mogelijkheden zal dan Mourmelon, even ten noorden van Parijs zijn. Volgens KVP-kamerlid Jansen, de rondborstige defensiespecialist van zijn partij, 'staat het al vast, dat Mourmelon in de toekomst Nederlands oefenterrein gaat worden, daar durf ik heel wat onder te verwedden.'

Wanneer dat zo is, is de heer Haex dan bereid wat terreinen in Nederland te laten vallen?

Haex: 'Dan ben ik inderdaad bereid om concessies te doen.'

Het zal in ieder geval goed uitkomen, want zo best is zijn nota over de Nederlandse oefenterreinen (Harskamp, Kuindbosch, Oirschotse Hei en Oost Groningen) nou ook niet ontvangen?

Haex: 'De regering staat op het ogenblik voor het vraagstuk om ons verslag te beantwoorden. Dit is een heel complexe zaak. De regering moet zich buigen over

een ware rijstebrijberg. Ik geloof, dat we in dit beraad vorderingen maken om voor Nederland tot een aanvaardbare oplossing te komen. Als we in Frankrijk grotere terreinen zouden kunnen krijgen, zou daarmee dit essentiële probleem voor een deel uit de wereld geholpen zijn. Dan zouden wij de grote achterstand op het gebied van de vakkennis kunnen wegwerken. Als het onoplosbaar zou zijn, zou dit een probleem zijn voor het voortbestaan van de NATO-landmachten. Vakkennis is geen Spielerei.'

Volgens professor Lou de Jong staat zijn landmacht er overigens nog even slecht voor als voor 1940, al is het regiment fietsrijders vervangen door wat betere bewapening?

Haex: 'Ach, De Jong zegt relevante en irrelevante dingen. Ik heb een moderne landmacht met een aantal laatste loodjes nog. Ik heb een prachtige organisatie, prachtig materieel. Het is onjuist te stellen, dat wij er net zo voorstaan als voor de oorlog. Toen hadden we een absoluut verouderd leger, nu een zeer modern, internationaal beoordeelde krijgsmacht met een aantal tekortkomingen.'

En die zijn...

Haex: 'Onze reactiesnelheid, wat een algemeen NATO-probleem is. Onze geoefendheid en het ontbreken van enkele wapensystemen — Het zijn de laatste loodjes, die zwaar wegen, maar we mogen er wel wat voor overhebben om ons vrije voortbestaan te garanderen. En dat gaat heus niet om gigantische bedragen.' Vraag: U praat nu wel over een internationaal getoetst leger, over onze geringe geoefendheid, over oefenterreinen en die laatste loodjes, maar zou het niet beter zijn om slechts enkele laboratoria in te richten? Je begint nu eenmaal niets met een pistool tegen een atoombom?

Geen beesten

Haex: tot slot, verontwaardigd sprekend: Ja, dat nucleaire aspect, die activiteiten zitten er ook in bij ons. Maar hoe minder de conventionele waarde van een leger is, des te sneller zal men in een conflict naar een atoomwapen grijpen. Als je nalaat om een conventioneel bewapend apparaat op te zetten, verlaagt dat de atoomdrempel. Wij leven in een zodanige morele en ethische maatschappij, dat niemand serieus naar louter het nucleaire aspect kan streven.

Een nucleaire oplossing is de weg van de minste weerstand. Dat heeft weinig meer met het menszijn te maken. Zolang deze wereld van nu is, zoals-ie is, zijn er in een conflictsituatie ook nog normen en ethiek. En met degenen, die een nucleaire oplossing nastreven, doen wij niet graag zaken. Door de conventionele wapens efficiënt op peil te houden, leg je de morele druk van het gebruik van nucleaire wapens aan de andere kant. Wij zijn geen beesten.'

RIEN ROBIJNS

HUMANISTISCH VORMINGS- CENTRUM HET COORNHERT- HUIS

Hoofdstraat 84

Driebergen

Tel. 03438 - 2471

CENTRUM VOOR INFORMATIE KOMMUNIKATIE KONTEMPLATIE AKTIE

Wilt u met ons een programma maken? We hebben medewerkers aangetrokken voor allerlei onderwerpen op het gebied van muziek, literatuur, beeldende kunst, drugs, maatschappij-kritiek, etcetera.

Aangenomen mag worden, dat u met de vrije tijd die natuurlijk ook nog beschikbaar is, wel raad weet. U kunt bij ons diverse materialen en hulpmiddelen krijgen om iets te doen waar u zin in hebt.

Voor onze bijeenkomsten kunt u verlof krijgen.

Plaats een verzoekje bij uw commandant en stuur ons even bericht, liefst 14 dagen vóór uw keuze-datum. Verdere inlichtingen worden graag op bovenstaand adres verstrekt (u kunt ons ook bellen!).

Een komiek is dood

Soms is er een reden om een minder prettige tijding te spuien in deze rubriek; het betreft dan een (slechte) aflevering uit een of andere filmstudio; dit keer echter is het zo mogelijk nog meer droeve mededeling: het overlijden van de Franse filmkomiek Bourvil. Een man met een wat kalend hoofd, vaak gul-lachend en met aanstekelijke pret-ogen, een Fransman die zozeer was vastgebak-ken aan Frankrijk en aan zijn woonplaats Bourville dat hij zijn artiestennaam daarop baseerde.

grol niet schuwde, maar ook het serieuze toneel was toegedaan.

Kleine rollen

Echt bekend raakte Bourvil pas, toen hij uitverkoren werd om het witte doek te 'dienen'. Na enkele kleine rolletjes als de zogenaamde 'dorpsidioot', werd hij ont-dekt door regisseur Henri Clouzot, die hem de gelegenheid bood om meer als de mens achter de acteur uit deze 'goudmijntjes' te ontsnappen. Zijn voor-

Sinds die tijd was zijn film-kostje ge-kocht. Bourvil speelde in de meest knotsgekke films als de grappenmaker, de clown, als de man die alles mocht, vermits hij bij het publiek maar een lach en een clowneske traan kon laten op-wellen.

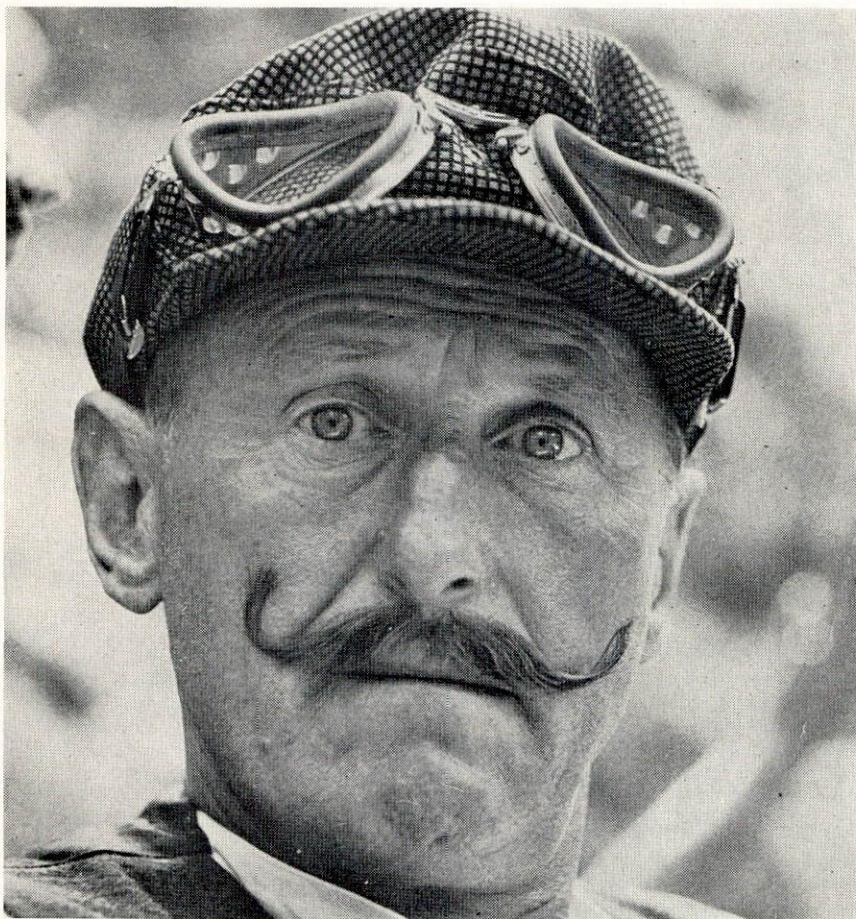
Op het hoogtepunt van zijn filmische carrière (in 1956), ontving hij uit handen van de toenmalige festival-voorzitter in Venetië de Grote Prijs voor de beste mannelijke rol in *La traversée de Paris*.

Ongeneeslijk ziek

Bourvil leed de laatste twee jaren aan een ongeneeslijke ziekte. Injecties en bloedtransfusies mochten weinig baten. Ondanks dat maakte hij tijdens zijn laat-ste levensjaren toch nog een film en wel *Le mur de l'Atlantique*, over het verzet in Frankrijk tijdens de Tweede Wereld-oorlog.

De meest bekende film waarin hij schit-tert en te bewonderen valt heet: *Samen uit, Samen thuis*. Een dulle film met de andere grote Franse komiek (kijk daar-voor eens naar de *Fantomas*-serie) Louis de Funès en de Britse acteur Terry Thomas.

Hopenlijk is deze film binnenkort weer te zien in alle Nederlandse bioscopen. Een hommage is nooit weg. PJM

Bourvil... groot komiek...

André Raimbourg — zoals zijn werkelijk-naam luidde — overleed vorige maand in Parijs op 53-jarige leeftijd. De Franse pers noemde hem een blijspelac-teur, in wezen was hij en kon hij veel meer; hij was een man die jarenlang de provincie afreisde om aan de kost te komen. Niet alleen in blijspelen trad hij op, ook als variétéartiest — en dan met name als zanger — stond hij zijn manne-tje. Een komiek pur-sang dus, die een

malige werkgevers die alleen maar van hem profiteerden, keken letterlijk op hun neus toen Bourvil het grotere werk in-dook: hij kreeg een rol in *Seul dans Paris*.

De Amerikaanse regisseur van monster-produkties Daniel Zarruck vond het na het zien van deze film niet meer dan normaal dat Bourvil ook een rol kreeg in zijn drie uur durende oorlogsfilm *De langste dag*.

Film-roddel

Hoewel er de laatste weken films zijn uitgebracht die waard zijn om enige aandacht aan te besteden, is het mij niet gelukt de meest recente exemplaren (o.a. *Tora! Tora! Tora!* en *Too late the hero*, om eens twee oorlogsfilms met behoor-lijk kijkniveau te nemen) te signaleren. De geplande inlevertijd van de kopij voor dit nummer is daarmee debet aan. Daarom ter afwisseling bijzonder-heden over filmers, acteurs en actrices, producers en wat dies meer zij.

Bijna alle landelijke dagbladen houden er een filmpagina op na, een pagina met informaties en (veelal) kritische bespre-kingen van zojuist vertoonde films, die men al of niet moet gaan zien. Voor zover ik heb kunnen nagaan is *Het Vrije Volk* er tot nu toe in geslaagd om in zijn landelijke editie het fenomeen film te negeren. Vorige maand vergoedde dit blad echter veel door op drie achtereen-volgende dagen een pagina te brengen over *De Goden van het Witte Doek*. Boordevol informatie, maar wel over sterren en goden die alleen de ouderen nog wat zeggen. *Easy Rider*-makers Fonda en Hopper heb ik node gemist.

Censuur

In *Skoop/Kritisch Filmforum* heeft voormalige Oude Draaidoois-samensteller Simon van Collem drie interessante in-

Raguel Welch... vrijen of niet?...

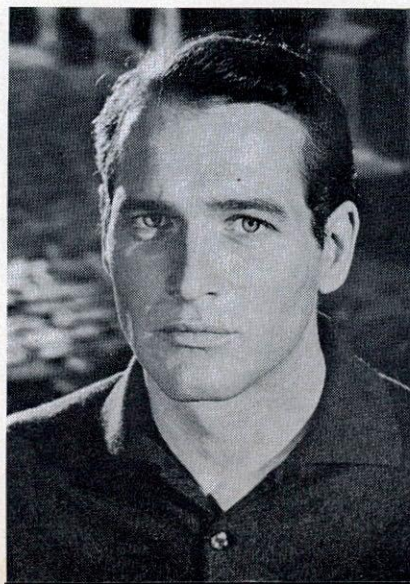
interviews geplaatst weten te krijgen. Van Collem sprak met de maker van Woodstock, Michael Wadleigh, en ontlokte hem de volgende uitspraak over de censuur in Australië (waar de film onlangs is vrijgegeven voor vertoning): 'Ik ben niet zo blij met wat er in Australië gebeurd is. In Australië mocht de film niet vertoond worden vóór alle woorden als neuken, stront, marihuana, Jezus Christus eruit waren... tja, je kunt de naam van de Heer toch zeker niet... En daarnaast moesten alle scènes eruit waar in gerookt en geslikt werden. Als je de film gezien hebt, dan weet je dat er dan nog verdomd weinig overblijft.' Australië toch, zo'n groot land...

Van Collem, die nu voor het Algemeen televisiescherm komt met de rubriek Avroskoop sprak in Engeland met tv- en film regisseur Ken Russell over o.a. pornografie, de liefde tussen man en vrouw en tussen man en man, allemaal te verbeelden op het witte bioscoop-scherm. Na het lezen van het lange interview met deze regisseur, die uiteraard moet werken met acteurs en actrices, was het best leuk om daarna te zien hoe een actrice reageerde op de ideeën van Russell. Gelukkig voor ons heeft Van Collem actrice Jennie Linden kunnen strikken met uitspraken over Women in love (ook van Russell). Zij antwoordde op Van Collem's vraag over haar ervaringen met Ken Russell als regisseur: 'Hij is een briljant mens en ik neem aan dat de

meeste briljante mensen erg moeilijk zijn. Dus het was niet makkelijk om met hem te werken. Hij beproeft alle mogelijkheden van zijn mensen en hij heeft mij enorm beproefd. Van de helft van alles wat ik in Women in love doe, wist ik niet dat ik het in me had.' Over haar reacties om naaktscènes te doen, zei ze: 'Daar komt Jennie Linden zonder kleren. Dat is de gebruikelijke geremdheid, maar als je nadenkt, besef je dat dat ook niet zo'n ernstige reactie is. Je bent niet anders dan andere. Het is alleen een beetje koud.'

Dat vaders hun zoons toch bevoordelen, mag men opmaken uit het volgende:

Paul Newman... brekebeen...

FILM

Acteur Henri Fonda (van o.a. Twelve angry men) kreeg een western-scenario toegezonden, maar zag er niet zoveel in. Hij stuurde het door naar zijn zoon Peter Fonda (van Easy Rider), die wel mogelijkheden zag. Nu maakt Fonda jr. zijn regie-debuut met The hired hand. Hij speelt ook de hoofdrol.

Acteur Paul Newman zet zich thans ook bij het produceren van films, hij doet voor de helft ook de regie — in Sometimes a great notion — en hij speelt ook voor minder-valide. Dat laatste slaat dan

Peter Fonda... regiedebuut...

op een ongelukkige val die Newman maakte tijdens de opnamen van de film, hij brak een been. De opnamen zijn gestaakt.

Over Borsalino-gangsters Belmondo en Delon (zie ECO van vorige maand) gaat het volgende verhaal: Bébel is boos op Delon, want de laatste wilde nu wel de eerste zijn (wat de centen betreft) en liet zijn naam tweemaal op de affiches zetten bij de aanprijzing van Borsalino (Delon is niet alleen hoofdrolspeler in de film, maar ook nog de producent). Belmondo nam dat niet, hij werd slechts eenmaal genoemd, en hij spande een proces aan. Wat je noemt gangster-kuren van twee schooljongens.

Tot slot een pikante noot over sex-bom Raquel Welch. Zij vertolkte de rol van Myra in Myra Breckinridge, met o.a. John Huston en good-old Mae West, gebaseerd op de roman van Gore Vidal. Gevleugeld woord van Raquel was niet: 'Met wie moet ik vrijen om de rol te krijgen' maar 'Wie moet ik vrijen om van de rol af te komen.' Op naar Engeland om deze door Michael Sarne geregisserde film te zien, met inderdaad... een vrijerige Raquel Welch.

PETER MORÉE

Ingezonden brieven

Op die kop, omhoog dat gezicht

‘Probeer vooral de duim zoveel mogelijk omlaag te drukken. Je zult zien dat de elleboog als vanzelf recht gespannen wordt. En let dan ook nog eens op die aanmarcheringspas, je moet in gedachten eerst je tenen op de grond laten komen, de knie daarbij gestrekt houden, je geeft dan met het voorste deel van je zool een behoorlijke klap op de grond tegelijk met de opzwaai van de arm tot koppelhoogte, kijk zo... (hij doet het inderdaad voor). En die kop op... omhoog dat gezicht, je loopt niet in een begrafenistoet. We gaan nu even oefenen... ja koppelhoogte... loop niet te zwabberen... en let op die aanmarcheringspas, houdt die elleboog gestrekt, ja daar en houdt die pas vast... Zo mannen, dat ging beroerd. Nu in de houding komen. Om dat helemaal correct uit te kunnen voeren wordt meer van jullie intelligentie gevraagd. Je trekt de voet op tot schachthoogte maar zo dat het is alsof je alleen je hak optrekt waarbij je de voet evenwijdig aan zijn oorspronkelijke stand laat meekomen. Let er intussen op dat je hak niet achter de kuit van het andere been te voorschijn komt. Opgetrokken tot aan de schacht, waarbij de knie van het opgetrokken been loodrecht op het kaarsrechte lichaam gehouden wordt, laat je de hak met de tenen licht opgetrokken loodrecht dalen precies parallel met het andere been zo snel dat de voet met een klap neerkomt en de tenen tegelijk volgen niet eerder, want dan mist het effect.

Deze inleiding is wat fors, de absurditeit van de inhoud vele malen erger. Het is triest te bedenken dat volwassen mannen hun kracht van hun leven benutten voor het uitwerken van zulke gedachten. Iets dergelijks zou eveneens te schrijven zijn over koper poetsen, het onderhoud van de uitrusting, de sportlessen, enfin allerlei zaken die ons twintig jaar lang onbelangrijk voorkwamen en die nu opeens van het allergrootste gewicht schijnen. Als er overdag een stofje onder je bed ligt komt dat je zwaar (licht) te staan, als er 's avonds door een van je dronken maten op je bed gepist wordt, wordt er de volgende dag door dezelfde persoon die de kamers inspecteert gelachen en vallen er opmerkingen als ‘hard worden’, ‘kerels onder elkaar.’

Bedreven instructeurs met jarenlange ervaring krijgen een groep zenuwachtige, onzelfverzekerde jongens in handen die zich laten overschreeuwen en laten dreigen, wier geestelijke balans verstoord wordt door het beroep op lagere instinc-

ten welke de moeizaam verworven vruchten van onze cultuur weer overboord gooien met opmerkingen als : - doe normaal - pas je aan - kijk naar de anderen - eerst wat laten zien dan praten we verder - ben jij nou een kerel - of zelfs: als je je maat ziet vallen en de kogels rond je oren fluiten dan spreken we elkaar nog wel eens (dat men de ellende van een oorlog durft aan te grijpen om aan argumentatie kracht voor eigen zaak te winnen). De militair is nog slechts uitvoerder, zijn geest is ballast voor zover ze niet in diensttermen denkt of laat denken. En tegen deze massa van nieuwe ervaringen moeten jongens van twintig hun beperkte kennis inzetten om het juiste inzicht te houden of te krijgen.

Het zou niet eerlijk zijn het verhaal zo te besluiten. Eenzijdigheid is al moeilijk te verbeteren door starheid van de overzij-

de. De dienst biedt positievere mogelijkheden, bijvoorbeeld ontmoeting met zoveel anderen en de opdracht je samen met hen te schikken.

Ook zijn beroepsmilitairen niet steeds machtswellustigen die begerig uitzien naar uitlaatmogelijkheden voor hun nimmer aflatende geldingsdrang, al lijkt deze groep wegens haar irritatie de grootste. Desondanks is het leefklimaat in de dienst overwegend van een kleinzielige en plezierverpestende soort, de oorzaken hiervan betreffen in de meeste gevallen zaken die nauwelijks bijdragen tot het eigenlijke doel van het leger, de verdediging van de verworvenheden van de westerse vrije wereld (een onderwerp wat eveneens discutabel is).

Laten we hopen dat de toekomst meer nuchterheid brengt in het leger en over het leger zelf.

G. DE VRIES

‘Het’ - Mijmeringen in de KLU met een vleugje verwijt

Grijs gelijk een nevel hing het. Het bewoog, met trage, sluipende gang. Langzaam maar zeker. Hijgend en loom kwam het. Met een zucht, zoals altijd, zoals velen. Het produkt van vele maanden dienst.

Met een blik van berusting hing het hoofd over de barrand. Als een vergeten, uitgeschoten pieper op 'n drempel. En dan niets anders voor de geest dan dat gele vocht. Dat hem deed vergeten, zodat hij even kon denken, dat er niet voor hem gedacht werd. De vergissing, de misstap.

Avond na avond schoof hij naar de kruk, z'n handen vooruit als een landingsgestel op zoek naar de baan. De baan... een kruk, waarover het dan z'n lichaam drapeerde. Maanden luchtmacht presteerden het. Een klomp gewicht, onovertroffen in loomheid, in berusting.

Het was begonnen met het papiertje. Groen, heel argeloos op de mat gevallen, als een pril blad van een boom. Gelijk een vergissing van de natuur. Het zou niet mogen. Maar het mocht. Het mocht nog steeds. Dan de teleurstelling, de desillusie. Steeds weer. Daar lig je in het veld, op je buik in de sneeuw. Oefendag, dreiging van het Oostblok, potentiële tegenstanders?! Het witte goedge trekt tot in je kleren. Koud... een rilling. In een glimp zie je haar. Je verloofde... lang haar. Donker. Golvend, gelijk ieder bewegend koren. Een glimlach. Even een vlag warmte door het lichaam. Een gevoel van genot. Maar niet nu. Nog wachten. Steeds maar weer. En dan het aanzwellend geluid. O... waarom toch,

die snor donker en dreigend. Hangend als struikgewas voor 'n hol. 'n Hol. 'n Gat. 'n Gat dat onafgebroken groter en kleiner wordt. Grote luchthoeveelheden verplaatsend, opschrikkend. O, wat hoopte je op een vacuum. Maar het bleef uit. Het kwam niet.

Groeiend als een orkaan, vele squadrons te erg, dondert het: 'Mwaa... Kaffer. Lig niet te maffen. Rennen! In linie! Dekken! In linie! Rennen! Gas! Gas! Steeds weer 's ochtends, 's avonds, 's middags. Tijgergang, slangengang. Als een overjarige stofzuiger kruip je blazend en hijgend voort. En dan weet je, het is zo over. Dat zal toch well? En dan weer die desillusie. Voorwaarts mars. Looppas mars. Hoofd links. Hoofd rechts. Als een olievat word je gewenteld, gedraaid. Als een vat word je verplaatst. Tot je een pilsvat bent. Iedere avond weer opnieuw. De bar... de gedachten aan haar... aan Nen. Zij is trots. Zou het? Jij moet trots zijn. Moet het? Selectie. Toekomstig kader. De stem van de luchtmacht. De huichelaars steeds weer. Zo bezeten van hun onmisbaarheid. De misleum. De machtswellustigen. Inspektie. Inpakken. Uitpakken. Dreiging. Grijs. Het echte matswerk. 3 dagen licht. Commentaar? 4 dagen. En dan ga je. Je gaat af. Als een gieter. In Gilze-Rijen en hier. Goed majoor. De deur door. De gang op. Naar je werkplaats. Je 'collega's. Met de grijs. Met de hulp. De staf als steun. Had erger kunnen zijn. Weet je nog, toen, die had zoveel. Ik had niet, ik heb! De verontwaardiging gromt. Als een motor hangend in een vleugellose kist, machteloos.

Ajax en zijn rellen

Nutteloos? Nee! Steeds weer zal hij aan-zwellen. Machteloos ja! maar niet nutte-loos. Als wekker, je bewust houden. Je gevoel voor menselijke waarden handha-vend. Dan oh, snijdend als een mes gaat het door je ziel. Je verloofde, jij alleen! Gescheiden. Geen verheugde glimlach. Geen warmte. Geen liefde. Slechts liefde van O.v.B. die met je meeleeft. Of z'n ochtendhumeur afreageert. Melden om het uur. Bij de wachtcommandant. En dan hang je weer rond, lezend, koffie-drinkend, luisterend, maar vooral sla-pend. De radio als een maat naast je. In gedachten zie je haar. Zij die je vrouw zou kunnen zijn. Maar die dag is uitgesteld. Nog geen jawoord. Ze had-den je nodig. Je was onmisbaar. Voor de verdediging van de maatschappij. Weer die potentiële vijanden, weer dat Oost-blok. Och, en je verzinkt weer in die dufheid. De berusting groeit. Dan grijp je maar weer naar je studie. Je toekomst. Door de jaren? Ook, er zijn zovele rede-nen. Als een zaagtandgenerator ga je. Steeds groeiende lust. Steeds weer in-eenstortend, afgebroken, onderbroken. Steeds weer die afknapper. Voor een vuile werkplaats. Vegen. Opdat de streep hoger niets zegt of ziet. Als hij voorbijvliegt. Nietsziend? Alles-ziend? Nors, bewust van zijn grootheid. Vol gewicht in zijn beslissingen. Vader-lijk, quasie goedig, vriendelijk. Grappig als een kinderjuffrouw. En dan golft de walging omhoog. Voor de vertrapten, voor de vertrapper, voor het systeem. Gebonden door hun krabbel. Het geld. Gebonden en verstrikt in hun eigen be-slissing. Steunend op een obsederend stukje jeugdsentiment. Of gekomen in een moment van verbijstering of geld-nood. De grond voor hun zelfverdedi-ging. Steeds weer geuit in machtsmis-bruik, in een groeiende egoïsme, in zelf-matserij. Voordurend losgelaten op el-kaar. Elk verzet brekend, hetzij nu, het-zij later. Met als eindresultaat de volsla-gen dufheid. Hangend, hier, in de mess, in de werkplaats, op de lijn. Als een vertraagde epidemie, ieder besmettend. Herhaaldelijk aangelovend om ook de on-schuldigen te omvatten. Zij die hun plicht doen. Zij die hierna in de maat-schappij, onze maatschappij verdwijnen. Zij waarop onze maatschappij steunt.

En dan hier die hergeboorte, in deze groen-blauwe kliniek, stinkend naar peut en bier, naar bedlucht en uitgedrukte peuken, stof en olie. Een hergeboorte gelijk een kortgewiekte phoenix. Lange-slagen, pretentieloos, zonder enige am-bitie. Zie hier HET. De pasgeborene. De geboorte is een feit. De geboorte van een berustende burger, een onbewust individu. Heren militairen ik dank u. Ik ... HET THEO C. PIEK

De rel rondom Johan Cruijff heeft Ajax geen goed gedaan. Opnieuw was de landskampioen in hevige opspraak. De beschuldigingen vlogen over en weer. Ajax betichtte Johan Cruijff van sabo-tage; Cruijff op zijn beurt stelde: Als dr. Rolink en voorzitter Van Praag nog een-maal hun mond open doen zal ik uit de school klappen. En dan hangen ze. Dit zijn vuile streken.

Johan Cruijff voetbalt weer. Na een lan-ge rustperiode is hij weer van de partij. En Ajax merkt het, de prestaties zijn zienderogen verbeterd, de stemming is terug in de ploeg.

Ajax heeft een moeilijke periode achter de rug. De controverses tussen spelers, bestuur en Michels namen nog geen maand geleden ernstige vormen aan. We sommen op: Keizer contra Michels. Pronk in duel met voorzitter Van Praag — Pronk ging zelfs zover dat hij uitriep: 'Van Praag is een gevaar voor Ajax. Die man moet weg. De club gaat ten gronde omdat hij de waarheid niet spreekt' — en tot slot van de serie moeilijkheden de zaak—Cruijff. Voorzitter Jaap van Praag die een vijftal jaren geleden als interim-voorzitter door de ledenraad van Ajax werd gekozen omdat er op dat moment geen betere kracht te vinden was, heeft zich in die jaren ontpopt tot de meester-spreekbuis van zijn club. Begonnen met een bescheiden rol — bij zijn verkie-zing sprak hij de leden toen en zei: 'Ik heb een dienende functie. Van mij kunt u geen lang beleid verwachten' — groei-de in zijn rol. En parallel aan de succes-sen van zijn club glorieerde Van Praag. Samen met Michels die de failliete boe-del van de Engelsman Buckingham had overgenomen brouwde hij van Ajax een goed elftal. De successen bleven niet uit. Drie jaar achtereens was Ajax de primus inter pares van het Nederlandse voetbal. Op alle Europese velden kwam Ajax, zag Ajax en overwon Ajax. Tot die meiavond van het jaar 1969. Toen liep Ajax zich vast in die Milanese muur. Ajax verloor de belangrijkste wedstrijd uit zijn loop-baan. Milan veroverde met speels gemak de Europa Cup.

Inmiddels zijn we anderhalf jaar verder. Er is veel gebeurd in die periode. In Nederland verloor Ajax zijn kroon. Feij-enoord werd Koning. Maar Feijenoord presteerde meer. Het won de Europa Cup en de wereldbeker. Wat Ajax niet bereikte deed Feijenoord wel. Die fi-guurlijke k. o. is Ajax niet meer te boven gekomen. Bestuur — denk aan Van Praag — trainer (Michels) en spelers hebben dit succes van de grote concu-rrent nooit goed kunnen verwerken. Van-daar dat het ging rommelen bij Ajax. Vandaar dat die beschuldigingen over en weer over de tafel gingen.

Johan Cruijff, de meest geplaagde, ver-klaarde het zo: 'Ajax heeft eraan moeten wennen dat het niet meer de eerste is.

Johan Cruijff

Dit seizoen moeten we ons waar maken. Ja in de Europa Cup, want in de compe-titie zie ik het niet meer. Feijenoord is uit de Europa Cup. Dat is een zorg minder. Ze kunnen zich nu helemaal op de competitie concentreren. Ja ik dacht wel dat Feijenoord weer kampioen ging worden.'

Ajax heeft dit seizoen nog één doel. Dat is de Europa Cup. Voor de vierde keer duelleert Ajax met de groten van Euro-pa. En Ajax moet. Het kan niet buiten de revenuen die een Europa-wedstrijd opleveren. Ajax heeft dat extra-geld no-dig om de topsalarissen van spelers en niet te vergeten de trainers te betalen. Wat dat betreft heeft Feijenoord veel minder zorgen. In Rotterdam stroomt de Kuip ook voor een wedstrijd tegen een laaggeplaatste eredivisieclub rijkelijk vol. Dat levert geld op. Maar Ajax heeft meer zorgen. Na het succes op de FC Basel waardoor Ajax de kwartfinales be-reikte die in maart worden gespeeld, blikte Van Praag toch somber vooruit: 'Ik hoop op een sterke tegenstander. Ja, dat risico moeten we nemen. Het Olym-pisch Stadion moet weer eens volstro-men. 10.000 man meer of minder scheelt ons een fortuin.'

In de komende periode zal Ajax ervoor moeten zorgen dat de band met het publiek verstevigd wordt. In de compe-tatie zal Ajax zich moeten laten gelden. Dan pas kan het in maart rekenen op een grote aanhang. Misschien dat, wan-neer de finale dichterbij komt, in Neder-land die ware Europa Cupsfeer terug-keert. Ajax wil niets liever. Het is voor de landskampioen een kwestie van leven of dood. Toch was het trainer Michels die voor de eerste wedstrijd tegen Basel sprak: 'Ik vind het jammer dat we in Nederland blasé zijn geworden. Succes-sen in de Europa Cup zijn geen nieuw verschijnsel meer. Na Feijenoord hebben we alles gehad. Dat is de bittere na-smaak. Want wie, zelfs Feijenoord niet, is in staat om dit ooit te evenaren.'

WIM JESSE

Freddie Hubbard en de hard-bop

JAZZ

Freddie Hubbard, voormalig wonderkind van de jazztrompet, werd op een ochtend wakker en ontdekte dat zijn wereld was verdwenen. Het had er tot op dat moment allemaal zo heerlijk overzichtelijk uitgezien. Jazz was het swingend improviseren op akkoordenschema's en wie dat goed kon, bereikte met een beetje geluk na verloop van tijd de top. De grootste trompettist was Clifford Brown maar die was al dood, dus waren er mogelijkheden te over voor wie hem het beste na kon doen.

Toevallig kon Freddie Hubbard (geboren 7 april 1938) op zijn twintigste al fabelachtig mooi trompetspelen, zodat zijn carrière zich voorspoedig had ontwikkeld: debuut bij de *Montgomery Brothers* (Wes, Monk en Buddy), die net als hij uit Indianapolis kwamen; daarna in 1960 naar New York voor engagements bij achtereenvolgens *Sonny Rollins*, *Slide Hampton* en *Quincy Jones*; en een jaar later de sprong naar één van de 3 of 4 erkende topgroepen, *Art Blakey's Jazz Messengers*. Over niet al te lange tijd zou Freddie Hubbard hopelijk zelf beroemd genoeg zijn om met een eigen orkest te beginnen.

Maar dat aanlokkelijke perspectief had nu plotseling plaats gemaakt voor een wereldbeeld vol problemen. Er was een nieuwe generatie muzikanten naar voren gekomen, die een heel ander soort jazz speelden. Trompettisten als *Don Cherry* en *Donald Ayler*, die volgens Hubbards maatstaven nauwelijks hun instrument konden vasthouden, werden door een flink deel van de jazzfans enthousiast ingehaald als belangrijke vernieuwers. Daarbij kwam dat de jazz als geheel ook in een moeilijke positie was beland. De jeugd was in meerderheid in de ban van de popmuziek gekomen, zodat het jazzpubliek langzaam maar zeker dreigde te vergrijzen. Hubbard leek, nog vóór hij de 30 had bereikt, door de tijd te zijn achterhaald.

Op het oog had hij nog maar één uitwijkmogelijkheid: de studio's (in New York of Los Angeles), waar een trompettist van zijn kaliber zonder veel moeite een solide maar geestdodend bestaan zou kunnen opbouwen, desgewenst afgewisseld met wat jazz-spielerei op vrije avonden (bijvoorbeeld in de Thad Jones-Mel Lewis Big Band). Anders dan veel van zijn generatiegenoten liet Hubbard die gemakkelijke weg echter links liggen. Koppig, alsof er halverwege de jaren 60 niets veranderd was, ging hij het toch met eigen groepen proberen — rend 1967 met een kwintet dat (duidelijk aanhakend bij de Messengers) *The Jazz*

Communicators heette, recentelijk gewoon onder de naam *Freddie Hubbard Quintet*. Het succes was merkbaar minder dan hij vroeger bij Blakey gewend was, maar tot verbazing van menigeen hield Hubbard vol.

Korte toernee

Afgelopen zomer kwam de nieuwste uitgave van het Hubbard kwintet naar Europa, voor een reeks festival-optredens (o.a. in het Belgisch-Limburgse *Bilsen*) en verder o.a. een korte Nederlandse toernee in september. Zijn groep bestond in meerderheid uit lotgenoten — hard-boppers met glanzende carrières achter zich, die ruim voor hun veertigste al bijna als *passé* gelden: tenorist *Junior Cook* (36, ex-Dizzy Gillespie en -Horace Silver), pianist *Kenny Barron* (ex-Gillespie) en drummer *Louis Hayes* (33, ex-Silver, *Adderley* en *Oscar Peterson*), met bassist *Juney Booth* als enige vertegenwoordiger van de jongste jazz-generatie. Tien jaar geleden zou zo'n bezetting zonder twijfel een vol Amsterdams Concertgebouw hebben getrokken, nu

voerde de toernee Hubbard c.s. langs het jongerencentrum Paradiso en de hogescholen van Wageningen en Drienerlo.

Veel evolutie bleek Hubbards muziek niet te hebben doorgemaakt. Zijn uitgangspunt is nog altijd het Messengers-idioom van het begin van de jaren 60, al zijn daar af en toe wat rock-effectjes over gesuperponeerd. Verrassend was wel het geweldige enthousiasme waarmee werd gespeeld. Hubbard liet niet alleen staaltjes van zijn gave trompettechniek horen, hij begaf zich ook in energieke vindingrijke toon-experimenten, zowel op trompet als bugel en tot in het hoogste register. Junior Cook herinnerde ik me als een uiterst saaie saxofonist, maar hij bleek inmiddels — kennelijk vooral via het luisteren naar Coltrane — een wat dynamischer manier van spelen te hebben ontwikkeld. De ritmesectie leverde capabel en swingend begeleidingswerk, al kon bassist Booth op zijn basgitaar nog nauwelijks uit de voeten.

Freddie Hubbard

Joe Henderson

Veel succes

Het kwintet had, althans in Paradiso veel succes bij het jeugdige, grotendeels op popmuziek georiënteerde publiek. Maar het blijft een triest stemmende gedachte dat Hubbard nu met moeizaam sappelen zijn boterham moet verdienen, terwijl blanke groepen als Chicago en Blood, Sweat and Tears — met muziek die lijnrecht van Hubbard c.s. is afgekeken — in afgeladen concertpaleizen overal ter wereld tonnen verdienen.

En nog triester wordt het je te moede, als je je realiseert wat de kansen zijn, dat de jongeren die Hubbard in Paradiso zo uitbundig toejuichten, ooit nog eens werkelijk naar de jazz doorbreken. Als een Paradiso-bezoeker de dag na het concert naar een platenwinkel zou zijn gegaan om daar een LP van zijn nieuw ontdekte idool Hubbard aan te schaffen, had hij waarschijnlijk het album 'The Black Angel' (Atlantic SD 1549) voor zijn neus gekregen — Hubbard's meest recente plaat met een kwintet waarin ook Barron en Hayes meespelen. Die LP bevat echter zulke mistroostige muziek (de ene modieuze gimmick na de andere: een elektrisch pianootje, geflirt met rock-ritmen; pseudo-vrije excursies), dat 9 van de 10 kersvers voor de jazz gewonnen luisteraars er waarschijnlijk onmiddellijk weer op zullen afknappen.

De betrekkelijk uitzichtloze situatie waarin Hubbard terecht is gekomen, is overigens verre van uniek. Een hele generatie jazzmusici, die te oud is voor de

main stream-jazz en te jong voor (of niet genegen tot) de avant garde, zit in hetzelfde schuitje. Ze kunnen soms nog wel werk vinden, bij de schaarse topnamen die zich min of meer hebben kunnen handhaven (Miles Davis, Art Blakey, Max Roach), ze maken af en toe ook nog wel platen als leiders van gelegenheden-combinaties, maar in feite ontbreekt elk toekomstperspectief voor hun talenten. Het ziet er eenvoudig naar uit dat de muziek-business de komende jaren weinig behoefte zal hebben aan zwarte muzikanten, die eigenlijk het beste *The Blues March*, *Moanin'* en *So What* kunnen spelen.

Gunstige positie

Tenorsaxofonist Joe Henderson is bijvoorbeeld zo'n man. Zijn technische en muzikale kwaliteiten zijn onmiskenbaar, hij heeft invloeden van groten als Coltrane en Rollings verwerkt tot (zoals dat vroeger zo mooi heette) een persoonlijk geheel, maar goed beschouwd doet hij weinig meer dan voortborduren op een stuk jazz-ontwikkeling dat dood is gelopen, hoe jammer je dat ook kunt vinden. Henderson zit dan nog in de relatief gunstige positie dat hij onder contract staat bij Milestone — de platenmaatschappij van Orrin Keepnews, de vroegere mede-eigenaar van het Riverside-concern. Keepnews runt zijn nieuwe bedrijf vrijwel in zijn eentje, maar dank zij de bescheiden omvang van Milestone kan hij ongewoon veel zorg aan zijn musici en hun plaatsessies besteden.

'Power to the people' (CBS-Milestone 64068, opgenomen mei 1969), Hendersons derde LP bij producer Keepnews, is door dat alles een plaat die nog best de moeite waard is. De tenorist speelt hier samen met de weinig spectaculaire trompettist Mike Lawrence (in 2 van de 7 nummers) en met een voortreffelijke ritmesektie: Herbie Hancock (piano en elektrische piano), Ron Carter (bas en elektrische bas) en Jack De Johnette (drums). Die laatste drie hebben stuk voor stuk bij Miles Davis gewerkt. (Henderson zelf trouwens ook korte tijd), en diens invloed is dan ook voortdurend sterk aanwezig.

Sommige stukken ademen de ijle, impressionistische sfeer van de Davis-LP 'ESP', andere vertolkingen (vooral die waarin de elektrische instrumenten meedoen) komen dicht bij de buurt van de jazz-rock-synthese van Miles' laatste dubbel-album 'Bitches Brew' (CBS S 66236, warm aanbevolen). Maar een constante factor is de gedegen vakmanschap-is-meesterschap-benadering, waarbij gelukkig niet wordt geprobeerd op diverse markt-sektoren tegelijk te mikken. 'Power to the people' is een plaat die duidelijk voor het jazzpubliek bestemd is. Jack De Johnette (28), die zich op 'Power to the people' zo'n veelzijdig en energiek slagwerker toont en die als opvolger van Tony Williams de groep van Miles Davis op bewonderenswaardige wijze nieuw leven in heeft weten te blazen, maakt tegenwoordig ook onder eigen naam platen voor Milestone. 'The Johnette Complex' (CBS/Milestone 64076, opgenomen december '68) is zijn debuut als leider; een tweede plaat is op komst.

Door de medewerking van veelbelovende jonge musici als tenorist-fluitist Benjie Maupin en de bassisten Eddie Gomez en de Tsjechische emigrant Miroslav Vitous lijkt 'The De Johnette Complex' op papier een interessante LP. Helaas valt het klinkend resultaat wat tegen, en dat komt in hoofdzaak door een ongelukkig uitgevallen gimmick: De Johnette speelt in 5 van de 8 stukken geen drums maar Melodica — een soort geblazen accordeon met een voor geavanceerde jazz weinig geschikt, nogal lullig geluid.

In die Melodica-stukken neemt weliswaar veteraan Roy Haynes plaats achter het slagwerk, en dat is altijd nog iets om met gespitste oren naar te luisteren, maar ook dat feit kan die 5 vertolkingen niet redden. Op de hoes wordt aangekondigd dat De Johnette op zijn volgende Milestone-plaat drums en piano (zijn allereerste instrument) zal spelen. Misschien dat dan de grote mogelijkheden die zijn talent biedt, er helemaal uit zullen komen.

BERT VUYSJE

De teugels worden aangetrokken

In het vorige artikel schreven wij over het slaapverbod op en rond de Dam en de daaruit voortvloeiende ongeregeldeheden. Een verbod op activiteiten, die gedurende vrij lange tijd getolereerd waren en dat tamelijk onverwachts en plotseling werd afgekondigd. Het zou het eerste van een reeks verboden of dreigementen worden, zoals uit de volgende opsomming moge blijken:

- Begin september houdt ex-dienstweigeraar Minister Udink (CHU, minister zonder portefeuille, belast met ontwikkelingszaken) een rede, waarin hij nadrukkelijk stelt dat de regels in een samenleving er zijn, om je er aan te houden en dat tegen de mensen die dat niet doen opgetreden dient te worden. Ogenschijnlijk geen nieuws onder de zon, voor wie niet gewend is het taalgebruik van politici te proeven. Zij die daarin enige bekwaamheid hebben verkregen, weten wat er aan de hand is wanneer belangrijke politici trivialiteiten met nadruk te berde brengen. En zo kan het gebeuren dat Udink's rede niet alleen in de linkse pers, maar zelfs door een politicologisch en taalkundig geschoold medewerker van de stemmige NRC vertaald wordt in termen van 'herstel van gezag en orde.' Udink wordt gedoodverfd als de Nederlandse Agnew, wat een weinig verheffende bijnaam is voor een politicus in ons land.

- Tweede signaal is de gedachte waarmee in de Ministerraad gespeeld zou zijn om in verband met de havenstakingen de noodtoestand af te kondigen, waardoor het burgerlijk gezag ondergeschikt zou worden gemaakt aan het militaire.

- Dan komt de troonrede met een passage over het afstraffen van misbruikers van onze democratische vrijheden. De schrik zit onze regering na Wassenaar kennelijk goed in de benen. Overigens wordt er weinig aandacht besteed aan de passage; de Miljoenennota eist aller aandacht volledig op.

- De liberale senator Van Riel, zo vaak goed voor een 'bon mot', blijft niet achter. Eind september stelt hij voor om bij ongeregeldeheden een legaal gebruik van mariniers te maken.

- Nie lang daarna verklaart staatssecretaris Kruisinga (van Volksgezondheid) dat soft drugs gevaarlijk zijn en verslavend kunnen werken. Bij wijze van dreigement voegt de bewindsman er aan toe, dat men er in Frankrijk reeds toe over gegaan is om de pers het schrijven in gunstige zin over deze middelen te verbieden. De heer Kruisinga spreekt de hoop uit, dat zulks in Nederland niet nodig zal worden. . . . Met zijn beweringen over het gevaar van soft drugs lapt hij overigens vele hooggekwalificeerde onderzoekingen aan zijn laars en laat hij zijn adviescommissie op dit punt eigenlijk vallen.

- Dan zijn er de kritische artsen, die

tijdens een congres van hun minder kritisch uitgevallen collega's, niet eens het woord krijgen.

- Tenslotte is er de stap van Minister Klompé tegen de VPRO.

De jaren dertig

Het zijn sombere tijden, zou men een beetje Bommeliaans kunnen zeggen, waarin het geen kwaad kan met beide benen op de grond te blijven staan. Verschillende commentatoren komen in dit soort situaties dikwijls met een (nostalgische?) terugblik naar de jaren '30. Ik schrijf nostalgisch, omdat je bij dit soort verwijzingen nogal eens een sfeer voelt ontstaan, waarin je het bijna als een gemis gaat voelen dat je die uiterst bevroerde periode niet hebt meegemaakt. Ik blijf graag verre van dit soort parallellen. Het is al eerder gezegd: 1970 is 1930 niet. Ik ken de jaren niet goed genoeg en dan krijgen vingerheffingen naar het verleden altijd iets spookachtigs.

De na-oorlogse generatie kan niet uit de voeten met waarschuwingen die hun kracht moeten ontlenen aan een periode van voor die oorlog, terwijl het waarschijnlijk in belangrijke mate dezelfde na-oorlogse generatie is, die verantwoordelijk is voor de recente ongeregeldeheden. Men praat kortom tegen dovemansoren. Er is een treffend voorbeeld van het omgekeerde. Ambonese jongeren hebben gewelddadig geprotesteerd tegen het beleid van de Nederlandse en Indonesische regering met betrekking tot hun 'vaderland', een land dat ze zelf nooit gezien hebben en waar de meesten ook niet geboren zijn. Geen voorbeeld lijkt me, om ons aan te spiegelen.

Een aanzienlijke ouderverering en een betrekkelijk geïsoleerde positie zijn nodig geweest om voor een protest gemotiveerd te raken, waarvan de wortels in een andere tijd en op een andere plaats lagen. Een griezelige situatie.

Tenslotte is een vergelijking met de vooroorlogse jaren onverstandig omdat ze een eigen leven kan gaan leiden. Mensen zeggen (daarmee belangrijke opinievormers napapegaaiend): 'Zie je wel, de Minister-president zei het ook al, precies de dertiger jaren'. Er kan een dwangmatigheid gaan ontstaan, waarbij ontwikkelingen nu zouden moeten verlopen zoals ze toen ook verliepen om de profeten het genoegen te laten maken van het uitkomen van hun voorspellingen. Liever niet, alstublieft.

Kabinetscrisis

Op 12 oktober schreef het nieuwe NRC-Handelsblad: 'Kabinetscrisis niet waarschijnlijk.' Een wonderlijke uitspraak, die alleen kan komen van iemand die met het idee van de mogelijkheid van zo'n crisis gespeeld heeft. Volgens het NRC-Handelsblad zouden de randvoorwaarden voor een kabinetscrisis aanwezig zijn. Dat het er niet van zal komen, leidt

het blad af uit de verwachting dat het voor de oppositie niet aantrekkelijk zou zijn, om met de toenemende inflatie te gaan regeren. Overigens verwacht het NRC-Handelsblad dat de algemene beschouwingen veeleer over het 'wet en orde thema' zullen gaan, dan over de financieel-economische situatie die meestal inzet is van de beschouwingen. Maar dit keer zijn er weinig alternatieven voorhanden. 'Gezag en orde' dus vermoedelijk. De Volkskrant schreef erover in een hoofdartikel: 'Als men elkaar over en weer in de positie van gezagshandhavers en gezagsondermijners gaat drijven, wordt wellicht straks ook het kiezersvolk een dergelijke tegenstelling opgedrongen. Dat zou wel een hoogst gevaarlijke als een onvruchtbare tegenstelling zijn. De hoofdvraag wordt dan of er voor de volgende periode een kabinet moet komen dat de teugels flink gaat aantrekken. De harde hand biedt echter bepaald geen oplossing voor de problemen van een zich snel veranderende en vernieuwende maatschappij. Een beleid in die geest zou de weerstanden en de vervreemding enkel groter kunnen maken. Wat nodig is, is een beleid, dat de oorzaken van de problemen onderkent en dat daarvoor wezenlijke oplossingen weet te bieden.' Een visie — al met al — waar best wat voor te zeggen valt.

Beangstigende situatie

Het zou hypocriet zijn om bij het zien van de opsomming van maatregelen, verboden en bedreigingen (met een verbodseffect) aan het begin van dit artikel, te zeer verbaasd te zijn. De maatregelen staan niet op zich zelf. Ze zijn een gevolg van deels bedenkelijke activiteiten, die onze samenleving aan het eind van deze zomer behoorlijk op de proef hebben gesteld. In korte tijd achter elkaar: rellen met plunderingen en veel fysiek geweld in de hoofdstad, een gewelddadige gijzeling, waarbij een agent het leven liet in Wassenaar, een omvangrijke havenstaking die hier en daar beangstigende vormen dreigde aan te nemen, en een gigantisch popconcert waarbij drugs waarschijnlijk op een schaal gebruikt werden zoals nog niet eerder voorgekomen was. Dat alles tegen de achtergronden van een instabiele internationale situatie met een afschuwelijke oorlog in Jordanië en vliegtuigkapingen en gijzelingen in uiteenlopende delen van deze aardbol. Het is allemaal niet niks. Dat de tegenmaatregelen niet allemaal even wijs, evenwichtig en tolerant zijn geweest is nauwelijks verwonderlijk. Toch zijn er ook onzorgvuldigheden. Het is onverstandig om van een moord op een agent te spreken in een stadium waarin de ware toedracht rond diens dood nog niet precies vaststaat. Het is tendentius om de sabotage in een kazerne in Assen in verband te brengen met het sabotage-onderwerp dat de VPRO eerder uitzond, als dat ver-

Minister Ulink

band niet aantoonbaar is. Ulink en anderen hadden kunnen volstaan met hun bijdrage aan de formulering van de troonrede. Solo-optredens wekken de onzuivere indruk dat er mensen bezig zijn om persoonlijke (verkiezings-)munt te slaan uit een situatie die gelukkig nog steeds uitzondering is in plaats van regel. Een staatssecretaris die door zijn ongearticuleerde uitspraken over verdovende middelen veel volstrekt betrouwbaar wetenschappelijk onderzoek diskwalificeert, dient daarmee tegelijk een soort motie van wantrouwen in bij zijn collega van Onderwijs en Wetenschappen die dit soort onderzoek financiert. Bovendien zijn harde maatregelen in het verleden tegen druggebruikers toegepast, altijd weer volstrekt ondoelmatig gebleken.

Als de koers op dit punt radicaal wordt gewijzigd, moeten daarvoor duidelijke gronden genoemd worden. Beroep op de autoriteit van de Wereldgezondheidsorganisatie is daarvoor volstrekt onvoldoende. De maatregel van minister Klompé getuigt niet van wijs beleid, omdat de bewindsvrouw bij het nemen van een zo vergaande stap beter eerst de uitspraak van de rechter af had kunnen wachten. Ze wekt nu de indruk onder persie gehandeld te hebben, te meer daar haar standpunt over het ingrijpen in de omroepsfeer tot nu toe telkens zeer terughoudend is geweest.

Misschien verdient het optreden van Minister Klompé enige extra toelichting. Van de — in het begin van dit artikel — genoemde maatregelen is het waarschijnlijk de meest verstrekende. Het represief optreden tegen omroepen is tot nu toe slechts één maal eerder voorgekomen. Op 10 januari 1934 werd aan de

VARA een zendverbod van één dag opgelegd door het crisis-kabinet Colijn. De VARA kreeg deze straf omdat ze vijf minuten stilte had gehouden in verband met de berechting van Van der Lubbe, die de Rijksdag zou hebben aangestoken. Een kwestie die nog steeds niet voor honderd percent opgehelderd is. De radiostilte werd door het kabinet indertijd gezien als een politieke daad en met het radiobesluit in de hand, kon daar tegen worden opgetreden. NCRV en AVRO — die de vrijgekomen zendtijd aangeboden kregen, hebben overigens beide geweigerd deze te vullen.

In 1963 nog werd een (door de BBC gemaakt) interview met Bidault, dat door 'Brandpunt' zou worden uitgezonden door de KRO-voorzitter verboden, omdat deze wist dat de Nederlandse regering de knop in Lopik om zou draaien, zodra Bidault op het scherm zou komen. Een niet helemaal vergelijkbare situatie, omdat de Minister hier geen maatregel genomen had, maar slechts gedreigd had. Een dreiging met het beoogde effect overigens en daarom een vermelding waard. Ten slotte heeft de VARA in verband met een uitgezonden film over het boekenbal een keer een standje van de Minister gekregen, maar in dit geval gold het nog geen berisping krachtens artikel 61 van de Omroepwet. Nadeel van zo'n standje is, dat je er niet tegen in beroep kunt gaan, wat bij een berisping wel mogelijk is.

Berisping tegen VPRO

De Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, die belast is met de uitvoering van de Omroepwet, heeft de VPRO officieel berispt. De VPRO gaat tegen deze beslissing in beroep. De berisping werd gegeven omdat in een onderwerp dat uitgezonden werd in het radioprogramma VPRO-vrijdag, eind september, aandacht werd besteed aan sabotage-mogelijkheden die er zouden zijn in de legerplaats Oirschot. De betrokken verslaggever had zelfs een suggestie voor sabotage gedaan (Is er niets met de tanks te doen?) en daarmee in de opvatting van de minister de veiligheid in gevaar gebracht.

Het zijn deze twee gronden en het in gevaar brengen van de goede zeden, die in artikel 10 van de Omroepwet genoemd worden, als gronden voor gebruikmaking van de straffen zoals die in artikel 61 van dezelfde wet te vinden zijn. Naast de mogelijkheid van het geven van een berisping, kan de Minister ook tijdelijk of blijvend de zendmachtiging van een omroepinstantie intrekken. De Minister heeft dus van de mildste straf gebruik gemaakt. Bij de maatregel van de Minister laten zich overigens wel enkele vragen stellen. Is de vrijheid van meningsuiting hierdoor aangetast? Formeel niet.

De grondwet spreekt van vrijheid van meningsuiting behoudens ieders verant-

woordelijkheid voor de wet. De Omroepwet is zo'n wet. In de praktijk leidt een stap als genomen uiteraard tot een soort zelfcensuur bij de betrokken omroep, waar men niet graag zal zien, dat de minister bij een volgende overtreding een steviger straf zou opleggen. Is de omroep aan meer beperkingen gebonden dan de krant? Deze vraag kan gemakkelijk bevestigend worden beantwoord. Het is geen enkele Minister mogelijk om achteraf bij kranten in te grijpen. Dat kan alleen via de rechter.

Uiteraard kan de rechter, of de Minister van Justitie ook tegen een omroep optreden. Bij de sabotage-zaak is dat al gebeurd vóór de minister haar voornemen kenbaar maakte om een politieke maatregel te treffen. De rijksrecherche heeft de kwestie in onderzoek. Het is overigens niet de eerste keer dat er een gerechtelijk onderzoek naar uitzendingen van de VPRO wordt gedaan. Eerder gebeurde dit — december vorig jaar — naar aanleiding van een sabotagestory van de heer R. Kater en het afgelopen voorjaar omdat de VPRO enkele jongelui 'in staat stelde' om mensen op te roepen om een televisiecamera van de politie van het dak van een warenhuis aan de Dam te doen verdwijnen. In beide gevallen werden er geen vervolgingen tegen de VPRO ingesteld. Ook de heer Kater werd indertijd niet vervolgd. Op het moment dat dit artikel wordt geschreven is nog niet bekend, of er verder justitieel tegen de VPRO zal worden opgetreden. In hoeverre de onafhankelijke rechter zich bij een eventuele uitspraak zou laten leiden door de stap van de regering, zal nooit kunnen worden nagegaan. We zijn niet zo bang en hebben veel vertrouwen in het onafhankelijk oordeel van de Nederlandse rechter.

Interessant is de vraag of door de uitzending de openbare orde en de veiligheid van de staat feitelijk in gevaar zijn gebracht. Dat zal niet makkelijk vast te stellen zijn. Zo is het ook nog een open vraag of het feit dat de reporter gezegd heeft 'wel begrip te hebben voor de mensen die sabotage plegen' uitgelegd kan worden als een feitelijke aanmoediging tot het plegen van sabotage. De Minister heeft dat gedaan, maar we zijn benieuwd naar de rechter en naar de Raad van State bij wie de VPRO in beroep gaat. De reacties op het onderwerp lopen overigens uiteen van daadwerkelijke aanzet tot het plegen van sabotage tot het laten horen van een aantal verveelde militairen die verhalen vertellen (uit hun duim gezogen?) die al sinds grootvaders tijd publieke geheimen in de armee zijn.

Misschien is het gat in het hek van de betrokken kazerne inmiddels dichtgemaakt.

(Volgens de laatste informatie is er zelfs helemaal geen gat geweest! Red.)

JAN HAASBROEK

CARTOONS

KON-16

KON-5

